

DES DEL MOVIMENT ECOLOGISTA: REFLEXIONS I CRITERIS D'ACTUACIÓ RESPECTE AL FENOMEN NIMBY.

AQUESTES REFLEXIONS SÓN PERSONALS EN EL MARC DEL MEU TREBALL VOLUNTARI EN EL MOVIMENT ECOLOGISTA.

Miguel Muñiz.

0.- Objectius i criteris

- L'objectiu d'aquestes notes és apuntar idees per aprofundir en una problemàtica important i en ascens, fetes des de la urgència i orientades a la pràctica.
- Per aquest motiu s'ha optat pel format de tesis: els punts persegueix delimitar aportacions i acotar errors i encerts.
- Aquesta reflexió es fa des de la consciència de la pertinença a una societat majoritàriament rica, espoliadora i malbaratadora, profundament insolidària i tancada: Catalunya. Tal com fan totes les que tenen aquestes característiques (en el que s'anomena el Nord geopolític), desplega en contraposició un discurs emmascarador en el que emfatitza la imatge de víctima, les proclames sobre estalvi, les crides a la solidaritat, els discursos sobre sostenibilitat, l'obertura, etc..
- Des del punt de vista material, aquestes societats riques viuen en una tensió esquizofrènica: no volen renunciar als nivells de consum i malbaratament que les són propis (que es troben en la base de la filosofia del "creixement"), però volen presentar una imatge de sostenibilitat i ecologia.

1.- Sobre el moviment ecologista en el moment actual i en Catalunya.

- L'encert dels advertiments ecologistes, i la consciència de la realitat de la crisi ecològica, fa que l'etiqueta "ecològic" o "ecologista" sigui un èxit, un objecte d'apropiació per a tothom: empreses, polítics i institucions. En el camp dels moviments socials s'autoanomenen "ecologistes" un conjunt de sensibilitats centrades en la natura, de caire naturalista i conservacionista, o de caràcter reactiu.
- L'actual és un moment delicat en que es van confirmant les prediccions que s'han anat fent des de fa dècades en un ambient de crisi econòmica, social i ambiental generalitzada, resultant de 30 anys de predomini brutal del pensament neoliberal i la filosofia del lucre, el creixement i el benefici especulatiu.
- La pressió de la crisi ambiental ha col·locat en boca de tothom un vocabulari que fins fa pocs anys era patrimoni d'entitats considerades "testimonials" o "radicals" com els ecologistes. Paraules com ecologia, sostenibilitat, renovables, impactes ambientals, canvi climàtic, etc., es fan servir sense rigor, adaptant-les als interessos dels que manen. Al temps s'han incrementat el nivell d'exigència en el redactat d'alternatives cap als col·lectius ecologistes i, paral·lelament, s'intenta deslegitimar tot allò que implica un canvi en profunditat del model econòmic vigent.
- Davant de problemàtiques i urgències, cal reflexionar molt a fons sobre les implicacions del lema "pensar i actuar globalment i localment alhora", que ha estat l'eix de la reflexió ecologista en la darrera dècada.

2.- Sobre la caracterització del fenomen NIMBY

- En el marc enunciat anteriorment, el fenomen NIMBY (paraules angleses que corresponen a les inicials No En el Meu Pati del Darrera) o en versió catalana / castellana SPAN (Sí Però Aquí No) és una realitat que es constata de manera continuada quan s'analitzen el discurs, els plantejaments de fons i la línia d'argumentació de determinades mobilitzacions socials.
- Això és una realitat independentment de que l'origen del terme sigui (segons el llibre de Commoner "En paz con el planeta", de 1975) una construcció dels grups empresarials favorables a la incineració de residus urbans en l'àrea de Nova York; i independentment també de que avui, des dels grups empresarials, mitjans de comunicació i institucions, es continuï aplicant a realitats tan diferents des del punt de vista ecologista com són línies d'alta tensió, magatzems de residus radioactius, parcs eòlics, horts solars, plantes de biomassa, centres de tractament de residus urbans, actuacions urbanístiques, infraestructures de transport, i un llarg etcètera de "projectes". (uns exemples a : http://www.elpais.com/articulo/andalucia/Nimby/elpepiespand/20080512elpand_6/Tes o a http://www.levante-emv.com/secciones/noticia.jsp?pRef=2009031500_19_566853_Comunitat-Valenciana-Todos-somos-Toscana)
- Una caracterització incompleta del pensament NIMBY-SPAN indicaria que davant una infraestructura que es visualitza com a problemàtica:
 - Es fa un anàlisi de la infraestructura en termes locals, sense relacionar-la amb la problemàtica de fons a la que respon.
 - S'instrumentalitza el pensament ecologista silenciant les implicacions globals i remarcant tan sols els impactes locals.
 - Es manipula el concepte de impacte: es silencia que tota activitat humana implica un impacte, i es col·loquen al mateix nivell tots els impactes, sense distingir gradacions entre els que es poden minimitzar i els que són irreversibles i de llarga durada.
 - Es barregen línies de denúncia de manera arbitrària i superficial (particularment curiosa és la denúncia dels "interessos empresarials" darrera de la infraestructura objecte de denúncia mentre que no es plantegen en activitats quotidianes dirigides pels mateixos interessos).

e.- Es desplega el discurs del greuge comparatiu: no es vol una determinada infraestructura en un lloc determinat acusant que hi ha interessos foscos, ja que en un altre lloc no es planteja.

f.- Predomina el discurs de "primer jo": abordar la problemàtica global a la que respon la infraestructura es planteja en termes de futur i abstractes, la negació de la infraestructura en termes de concreció i urgència immediata.

g.- Es fa menyspreu de les alternatives, de les implicacions de la ubicació de la infraestructura en una altre ubicació.

h.- Es rebutja fer una reflexió de fons sobre el model social i econòmic, i la responsabilitat compartida en els comportaments individuals.

i.- Es recorre a tòpics empresarials neoliberals com la pèrdua del valor del terreny, o el perill per al desenvolupament turístic "de qualitat", sense analitzar el que impliquen a nivell global.

3.- Implicacions del pensament NIMBY en el marc de la transició a una societat sostenible.

- Entenent com a sostenible una societat en la que les successives generacions disposin d'una qualitat de vida i d'un patrimoni natural que permetin la cobertura de les necessitats vitals en projecció cap al futur, resulta evident que la correcció dels desequilibris ecològics i socials actuals tenen importants implicacions ètiques.

- En el camp de les necessitats cal garantir la disponibilitat d'aigua, terra de conreu i serveis energètics suficients per a una humanitat de uns 9000 milions de persones.

- En el camp dels desequilibris cal afrontar la reducció, però també la neutralització de milions de tones de residus que existeixen i que actualment es continuen generant, minimitzar els impactes que provoquen els països rics sobre els ecosistemes globals (atmosfera, hidrosfera, biosfera, etc.) i sobre els països pobres (deute ecològic).

- Resulta evident que per canviar cap a la sostenibilitat serà necessari construir determinades infraestructures.

- També resulta evident que caldrà minimitzar els impactes socials (atur, desplaçaments) que provocarà el canvi del sistema actual, que implicarà clausurar línies senceres de "producció" i potenciar d'altres noves.

- Especialment important des del punt de vista ètic, i des de la nostra condició de persones que vivim en societats desequilibrades i malbaratadores, és impedir que es traslladin les conseqüències de la nostra forma de consumir (especialment els residus de tot tipus) cap a societats que no són responsables de la seva generació. Aquest aspecte és important, ja que molts dels plantejaments NIMBY-SPAN fugen explícitament de la solidaritat en el seu discurs.

- Totes aquestes consideracions topen frontalment amb el fenomen NIMBY-SPAN i situa al pensament ecologista en una situació encara més incòmoda que la havia de patir quan les seves denúncies eren adjectivades de "catastrofistes", ja que ens trobem davant d'una instrumentalització superficial del propi pensament.

4.- Sobre la necessitat i urgència d'establir criteris des del pensament ecologista.

- El pensament global ha estat un patrimoni històric del pensament ecologista (i una condició del seu rigor) al que no es pot renunciar. Els fets són tossuts, un exemple, davant de la realitat dura i punyent de les ingents quantitats de residus electrònics que s'exporten cap Xina des dels països rics, enverinant el seu medi ambient; ridiculitzar la reflexió ecologista, com fan Josu Larrinaga i Iñaki Bárcena en l'article "Sí, soy un NIMBY ¿Y qué pasa?", publicat al número 60 de la revista "Ecologista" (quan adjudiquen al pensament ecologista el que anomenen "síndrome de Calimero") resulta insultant i insolidari.

- Més enllà de desqualificacions enginyoses és necessari establir un seguit de criteris amb els que abordar la proliferació de plataformes, coordinadores i moviments NIMBY-SPAN, com a mínim amb el mateix rigor que s'aplica a l'anàlisi crític de les iniciatives "ecològiques" de les corporacions empresarials i les institucions.

- Aquest anàlisi ha de tenir un elevat nivell de concreció ja que estem davant un moviment complex tan en les seves formes com en la seva composició, ja que en el moviment NIMBY-SPAN conflueixen persones (i realitats econòmiques) amb interessos molt concrets i insolidaris, i persones que participen des d'una preocupació altruista i solidària cap a la problemàtica ecològica.

5.- Anàlisi del moviment de Plataformes i Coordinadores a Catalunya en relació a temes energètics.

- La convocatòria d'una manifestació "Contra la política ambiental del Govern de la Generalitat", a la que es van afegir la gran majoria de les coordinadores i plataformes que actualment funcionen a Catalunya, ha suposat un moment privilegiat per disposar d'una caracterització d'aquest moviment en general, i específicament en el camp de l'energia.

- L'anàlisi de les dades provenen del document de fons de la convocatòria, que no és fàcil de trobar. El que s'ha fet servir s'ha descarregat de la pàgina de vilaweb a on es donava cobertura a la convocatòria (<http://www.vilaweb.cat/media/attach/vwedts/docs/mani22m.pdf>). La numeració de les diferents entitats remet a un llistat de característiques obtingudes de les seves pàgines web, treball que no figura en aquest document.

PLATAFORMES MAJORITÀRIAMENT CONTRÀRIES A INFRAESTRUCTURES ENERGÈTIQUES (13):

1 - SALVEM L'EMPORDÀ: contra tots els parcs eòlics.

16 - Plataforma en Defensa de la Terra Alta: contra el desenvolupament eòlic a la Terra Alta.

- 17 - Plataforma Antimolins de Portbou i Colera: contra el parc eòlic de Tramuntana.
- 27 - Plataforma per la Defensa del Patrimoni Natural del Priorat: històrica plataforma antieòlica.
- 30 - Ass. En defensa de la Terra i Vent de Tots. La Fatarella: contra la construcció de la línia d'evacuació dels parcs eòlics de la Terra Alta.
- 35 - Salvem el Terraprim. Salvem el Terraprim contra el parc eòlic.
- 37 - ARA (Associació Respectem l'Albera) contra la possibilitat de la ubicació de varies "centrals eòliques".
- 61 - Front Antitèrmica de Cubelles i Cunit: contra l'activitat de la Central Tèrmica situada entre aquests municipis.
- 49 - Plataforma unitària contra l'Autopista Elèctrica de Catalunya i Aragó: contra l'autopista elèctrica Montsó-Isona
- 6 - Plataforma No a la MAT: contra la Línia d'Alta Tensió.
- 87 - Plataforma Cívica de les Terres de la Sènia: contra el proyecto "Castor" de almacenamiento de gas natural.
- 15 - Plataforma Antiincineradora del Congost: contra la planta de cogeneració d'energia "amb la salut no s'hi juga", "tenim dret a decidir", "requalificació no", "biomassa a prop no", els veïns de la Garriga i Les Franqueses varem expressar el que vol dir "Biomassa, així no".
- 126 - CACNC Coordinadora Anticementiri nuclear de Catalunya.

Una anàlisi dels continguts.

- Es qualifiquen de "conflicte ambiental" tres instal·lacions solars: una a Alt Camp, una altra al Urgell, i una planta termosolar a Baix Camp (Riudoms).

- Paradoxalment en l'enunciat genèric de la convocatòria es reivindiquen "Normatives i ajuts per a la instal·lació d'energia solar tèrmica i fotovoltaica arreu", quan, de fet, demanen la desaparició de tots els projectes solars realment existents.

- Es qualifiquen de conflicte ambiental 36 instal·lacions eòliques (entre projectes i parcs que ja estan en funcionament). L'energia eòlica desapareix com a energia renovable de les reivindicacions genèriques de la convocatòria.

- Pràcticament la totalitat de l'energia eòlica de Catalunya ha de desaparèixer.

- També carrega contra la biomassa tèrmica amb un argument típicament NIMBY-SPAN (això sí, però no aquí): "Segarra (punt a situar entre els nuclis de població de Talavera i Civit). Segarra. Pla especial per a un polígon industrial en zona rural i planta de biomassa, per a la qual no es pot disposar de suficient producció de biomassa a la zona."

- Malgrat que han intentat evitar el discurs de confrontació territorial encara es fa servir el recurs: "Pallars Jussà (general): Es reemplen el projecte de construcció d'una línia de molt alta tensió (400 kW) entre Penyalba (Osca) i Isona (Pallars Jussà). La justificació del projecte és donar sortida als excedents de les centrals aragoneses cap a l'àrea de Barcelona."

Aquest és un exemple interessant per als que seguim la problemàtica energètica. Les "centrals aragoneses" a les al·ludeix són els parcs eòlics d'Aragó. Les infraestructures energètiques en l'àrea metropolitana de Barcelona (i Tarragona) cobreixen sobradament la seva demanda (fins i tot en un cas tan escandalós de malbaratament com l'actua). Aquesta és la realitat però es tracta de reafirmar el discurs de confrontació metròpoli - perifèria, fugint de fer referència a les implicacions concretes de les empreses, que poden crear problemes.

- De passada s'ha d'apuntar que les polítiques d'estalvi i eficiència, que tant fan servir per atacar l'eòlica, ni tan sols es mencionen en l'apartat de generalitats, ni en el detall dels "conflictes".

- Es posen al mateix nivell les centrals nuclears, les tèrmiques, els parcs eòlics i les instal·lacions fotovoltaïques i termosolars. Tots són impactes. Mirant el conjunt del document la gama va des del impacte que provoquen passeigs de vianants en riberes i platges fins l'impacte de l'energia nuclear.

- Les tèrmiques de cicle combinat són un impacte en uns casos (Plana del Vent i Riba Roja) i no es mencionen en altres (Tarragonès i Barcelonès) que és a on més es concentren.

- En cap moment no es menciona la central tèrmica de Cercs, que és una de les més contaminants de la Península (crema lignit negre).

- La manca de criteri demostra que no existeix una visió global de la problemàtica ecològica de l'energia, s'ha optat pel recurs fàcil de fer una reivindicació "a la carta" de cada plataforma o entitat.

Tot això implica tenir criteris.

- Els criteris han de ser, com ja s'ha comentat en el punt 4, molt ajustats a la realitat de cada plataforma o coordinadora per la complexitat de la problemàtica. En cap dels casos s'ha de desdibuixar el perfil de l'organització ni renunciar a fer un treball de pedagogia ecologista.

- Un cas específic en l'àmbit de Catalunya és la creació de coordinadores i plataformes per part de les organitzacions conservacionistes per "fer invisible" el treball de les organitzacions ecologistes d'àmbit estatal, o per manipular els continguts del treball ecologista en un sentit predominantment "nacional". Aquí cal simplement, per una simple higiene democràtica, reivindicar el paper de la pluralitat i l'existència de diferents visions de l'ecologisme.

Abril del 2009.